

Ljunghedarna i Simlångsdalen i södra Halland började skogsodlas i slutet av 1800-talet. Tankarna på att göra Tönnersjöheden till försökspark tog fastare form under 1920 och förverkligades tre år senare.

Erik Valinger är professor emeritus i skogs-skötsel vid institutionen för skogens ekologi och skötsel, SLU Umeå. Han är också vice ordförande i Skogshistoriska Sällskapet.

Nu var det 1920

Trender och tankar i skogen för 100 år sedan

Första världskrigets effekter på Sveriges utveckling blir allt tydligare under året och vi ser ett utökat internationellt utbyte inom skogssektorn som drivs av representanter från några av Europas länders försöksparker.

Skogsveckan 1920

När riksdagsmannen och tidigare statsministern (1906–1911) *Arvid Lindman* höll sitt hälsningsanförande vid Skogsveckan den 19 mars 1920 betonade han skogsnäringsens vikt för att skapa förutsättningar för svenskarnas liv. Han menade att en av krigets allvarligaste verkningar för den svenska befolkningen var att importen hade strypts. Men, med hjälp av de egna agrara näringarna lyckades Sverige ”hålla både svält och kyla stängin”. Krigets verkningar upphörde emellertid inte i och med krigsslutet, utan det var fortfarande nödvändigt att utnyttja inhemska råvaror fullt ut. Lindman påpekade därför hur viktigt det var att på sikt kunna öka tillväxten i skogarna för att kunna få högre skördar. För att

göra detta möjligt önskade han att den vetenskapliga forskningen vid Skogshögskolan och Statens skogsförsöksanstalt, som enligt honom var en grund för praktiskt arbete i skogen, borde förläggas i samtliga landsändar, eftersom förhållandena i är så skiftande. Han poängterade också att forskningen måste ges en tryggad ekonomisk försörjning.

Riksdagens arbete med etablering av försöksparker

I maj accepterade Jordbruksutskottet professor *Gunnar Schottes* förslag från 1918 om att inrätta fasta försöksparker i Sverige. Jordbruksutskottet ansåg, liksom Lindman, att försöksparkerna borde inrättas i landets olika delar. Man betonade att parkerna borde placeras i de delar av landet där skogen har störst statsekonomisk betydelse. Samtidigt beslöt man att utvidga Statens Skogsförsöksanstalt, något som verkställdes redan under samma år.

Internationaliseringen tog fart

Första världskriget hade påverkat skogsutbildningarna i flera länder, tydligast i södra Europa. Från rektorn för Hochschule für Bodenkultur i Wien, professor *Adolf Ostermayer* kom en förfrågan om Sverige kunde bistå med nödvändiga praktikplatser för österrikiska skogsstudenter. Hans vädjan skickades vidare via en annons i tidningen Skogen, undertecknad av Skogshögskolans rektor *Anders Wahlgren* och chefen för Statens Skogsforskningsinstitut professor *Gunnar Schotte*. Som en brasklapp poängterades att eventuella praktikvärdar förväntades stå för studenternas resa till och från Österrike liksom också för anskaffning av utrustning som till exempel arbetskläder.

Det europeiska samarbetet inom skogssektorn hade startats redan i slutet av 1800-talet. Vid ett möte i försöksparken Eberswalde i Tyskland år 1892 bildades unionen *International Union of Forestry Research Stations*. Då antogs stadgarna för unionen som omfattade de skogliga försöksparkerna i Tyskland, Schweiz och Österrike. Sverige kom inte med förrän några år innan första världskriget bröt ut. Från och med 1920 bestod unionen av skogliga försöksparker i Tyskland, Schweiz, Österrike, Italien, Ungern, Bulgarien, Holland, Portugal, Rumänien, Sverige och USA.

Unionens första och viktigaste mål var att skapa en gemensam syn på hur skogliga försök skulle planeras och genomföras så att det blev möjligt

Rektor Adolf Ostermayer, Rektor för Hochschule für Bodenkultur i Wien. BOKU, Wien.

Värdefullare skog med förädlade plantor

 **SVENSKA
SKOGSPLANTOR**

Professor Olof Tamm
i sitt laboratorium på
Skogshögskolan.
Mediabanken SLU.

att jämföra dem. Unionen existerar än idag i form av *International Union of Forest Research Organisations* (IUFRO) som inte bara omfattar försöksparker utan också forskningsorganisationer.

Forskningens inriktning

Av 1920 års "Meddelanden från Statens Skogsforsökanstalt" (MSS) framgår att forskningen var inriktad på gallring, förband, provenienser, trädslag samt försumpning och nedlavning. En av artiklarna tycker jag särskilt förtjänar att omnämnas. Professorn i marklära, Olof Tamm, redogör för hur han utforskat olika ståndorters möjlighet att producera skog. Resultaten visade att mineraljorden på de flesta ställen i Sverige är så pass rik på mineral att den därför med viss bearbetning kan vara lämplig för skogsplantering.

Samtliga av årets publicerade studier innehåller material och metodbeskrivningar som är av så hög kvalitet att de även idag kan gå att upprepa. Den litteratur som finns redovisad i artiklarna är till övervägande del på tyska, helt i enlighet med unionens inriktning.

Av den redovisade verksamheten märks också hur viktig förståelsen av skogens produktion var. För att studera detta hade man anlagt ett femtontal nya uppskattnings- och gallringsytor. Studierna över främmande trädslag i landet inskränkte sig till två ytor med lärk i Värmland och två granplanteringar med tyskt granfrö som uppvisade "bättre trivsel än vad som förmodats"! De skogsmarksstudier som redovisades var planteringar på Ljunghedar, där några av ytorna låg på kronoparken Tönnersjöheden i Halland. Flertalet av de ytor som uppmättes under året låg på

ställen i landet där professor Gunnar Schotte tidigare föreslagit att en skoglig försökspark bör placeras. Han önskade placera dem i övre Norrlands skogstrakter, södra Norrlands- och övre

Dalarnas skogstrakter, Bergslagen och Småländska höglandet samt södra Sveriges bok- och Ljunghedsområden.

Därför förordade han Kronoparkerna Svartberget och Kulbäcksliden vid Vindeln, Tönnersjöheden i södra Halland och Siljansfors väster om Mora. Några av de

försöksytor som etablerades för 100 år sedan följs än idag och arvet att förvalta dessa ytor och de äldre försöksparkerna har övertagits av Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Under senare tid har även några ytterligare försöksparker etablerats för att representera skogliga förhållanden som de äldre parkerna inte uppfyllde.

Den Lindbergska kotträfsan.
Mediabanken SLU.

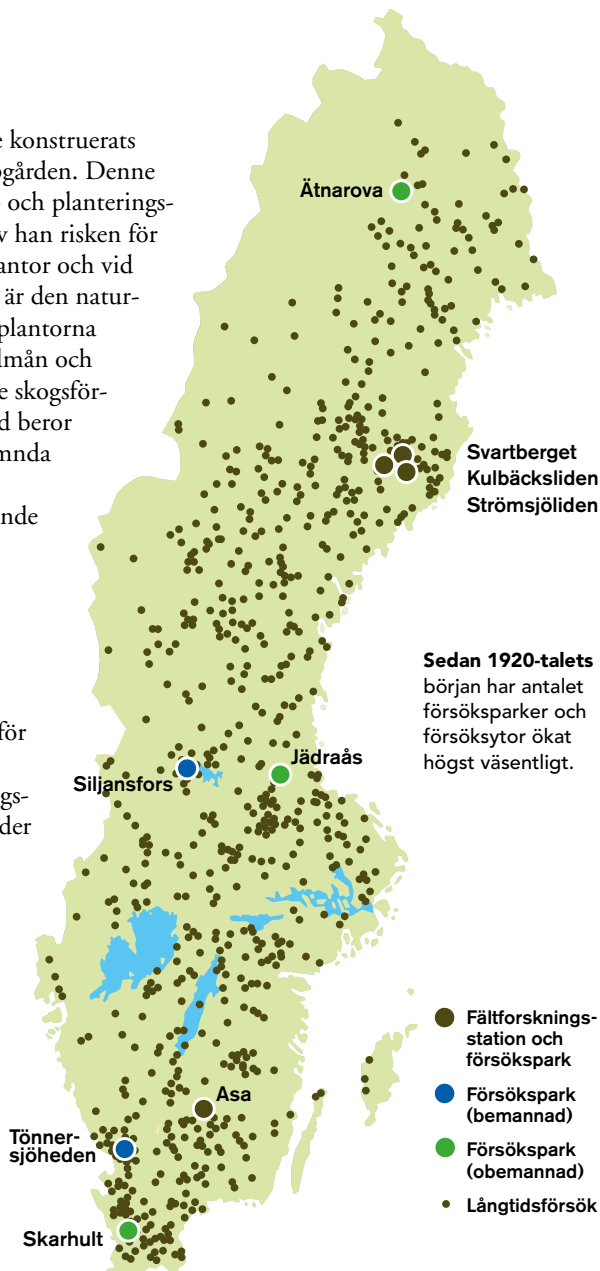
Sådd eller plantering?

Också tidningen SKOGEN skrev mycket om virkesproduktion det här året, som var ett särskilt gott kottår för tall i kärva klimatlägen. Docent *Edvard Wibeck* skrev ett upprop till hugade kottplockare i övre Norrland om att under den kommande vintern samla "mesta möjliga mängd tallkott". För att få bästa möjliga kvalitet på fröet och för att plockningen ska bli så effektiv som möjligt föreslog han att den ska ske i unga, växtliga bestånd med hjälp av den *Lindbergska kotträfsan*. "Plockas rikligt med kott så räcker det till goda tallföryngringar i kärva klimatlägen

under lång tid framåt”. Kotträfsan hade konstruerats av jägmästare *Ferdinand Lindberg* i Bispgården. Denne redovisade själv resultat från både sådd- och planteringsförsök i ett senare nummer. Där beskrev han risken för rotdeformationer vid omskolning av plantor och vid spettplantering. Han betonade att sådd är den naturligaste av alla kulturmetoder därför att plantorna redan från början anpassar sig efter jordmån och förhållandena i marken. De misslyckade skogsförnyringsresultaten som fanns i Norrland beror enligt Lindberg inte enbart på ovan nämnda förhållanden, utan även på att felaktiga fröprovenienser använts, skador av betande kreatur och bristande utförande av förnyringsarbetet.

Skogsarbetarnas boendeförhållanden

I april 1919 kom en lag som tvingade arbetsgivare att ordna boende och stall för arbetarna vid avverkning och kolning. Det gjorde att diskussionerna kring skogsarbetarnas levnadsvillkor tog ny fart under 1920. Det hade framkommit att skogsarbetare i British Columbia bodde betydligt bättre än sina svenska kollegor som framlevde vintrarna i boenden som var mer än miserabla. I Nordamerika fanns specifika krav som måste uppfyllas. De var skyldiga att visa för hälsovårdsinspektör att varje arbetares luftutrymme i boendet var tillräckligt och att golvet i bostaden täckts med bräder eller

Välkommen till en grönare bank

Vi hjälper dig med investeringar, generationsskiften och andra frågor som är viktiga för dig, din familj och ditt företag.

seb.se/skogochlantbruk

SEB

Skogsarbetarnas boendeförhållanden

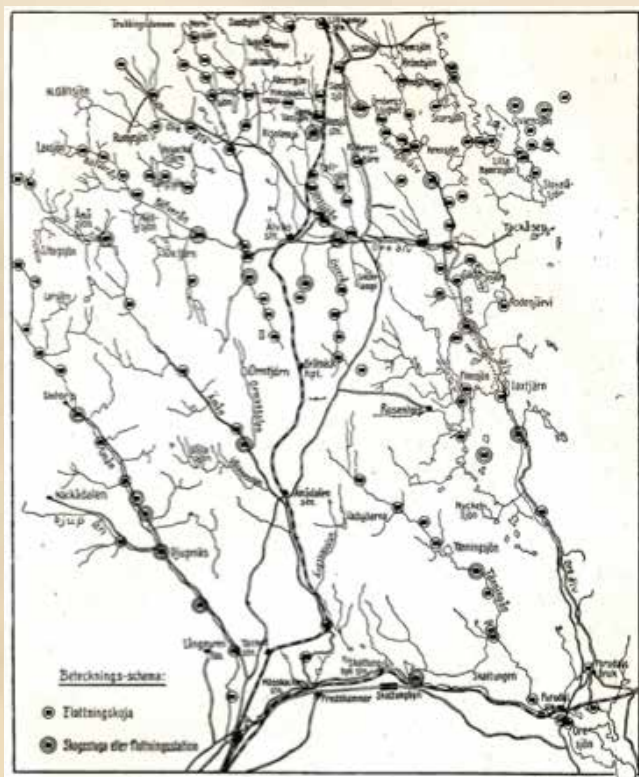
Bilderna är hämtade ur en artikel i tidningen Skogen 1920.

Det var skillnad på folk och folk 1920. Medan tjänstemän fick bo i en egen stuga uppfördes baracker med upp emot 16 personer i samma rum. Alla bilder är hämtade ur tidningen Skogen 1920.

Skogsarbetarkoja från trakten av Gällivare socken, Norrbottens län. Koja och stall sammanbyggda med ingång till manskapsrummet genom stallet; Kojan var försedd med eldpall samt gemensam brits.

Domänstyrelsen klargjorde 1920 hur bostäder för personalen skulle utformas för att uppfylla de nya kraven. Som framgår av kartan över Ore älv med biflöden handlade det om ett stort antal byggnader.

plank som låg minst 1 fot över marken. Det var också krav på att bostaden hade järnspis eller kamin som medförde att rummet kunde hålla en temperatur mellan 16 och 18 grader och att det hade fönster.

UNDER 1920 KLARGJORDE Domänstyrelsen vilka förhållanden som skulle uppfyllas för sin personal. Man definierade hur fasta bostäder för skogsarbeten och för flottningsarbeten som ska användas flera år framåt, och tillfälliga, som endast ska utnyttjas vid ett enstaka tillfälle, skulle se ut. Inom ramen för Domänstyrelsens krav fanns även ritningar över de boenden som avsågs för de olika bostäderna. De bostäder som föreslogs varierade avsevärt mellan tjänstemän och arbetare. Där tjänstemän förfogade över en hel skogsstuga med ett eller två rum bodde arbetarna i baracker med upp emot 16 personer i samma rum. För att uppfylla målen krävdes också en mycket god planering. Av den bifogade kartan över flottningsområdet längs Ore älv med biflöden framgår tydligt den stora mängd byggnader som måste uppföras. Som också framgår av bilderna i tidningen Skogen var skogsarbetarnas boendeförhållanden högst varierande och i de flesta fall skandalöst dåliga. ■

Gallra för framtiden!

Kunskap, både ny och gammal, är viktig för att skogen ska utvecklas och även långsiktigt bli ekologiskt och ekonomiskt hållbar.

*Vi bidrar med vårt kunnande –
och du med ditt!*

Sydved

Allt bygger på förtroende.

Tel. 01046-38000 - www.sydved.se

Nu var det 1920

Händelser i Sverige och världen för **hundra år** sedan

Efter de mörka krigsåren vände konjunkturen uppåt igen och nöjeslivet började blomstra. I Sverige togs ett viktigt steg för ökad jämställdhet mellan könen.

Av Lars Klingström

Den 10 mars tillträdde Hjalmar Branting som Sveriges statsminister och bildade den första parlamentariskt valda socialdemokratiska regeringen i Europa.

Vid årets början infördes i USA totalförbud för tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga drycker. Det beredde vägen för de gangstersyndikat som istället tog över hanteringen av alkohol.

Riksbankens skyldighet att på begäran växla in sedlar mot guld avskaffades.

Kvinnan blev helt jämställd med mannen inom äktenskapet. Enligt den nya giftermålsbalken som börjar gälla den 17 april slapp hon framgent att ha sin make som förmyndare.

I en öhall i München lade Adolf Hitler fram Nationalsocialistiska Tyska Arbetarpartiets program. Det krävde att Tyskland rustades upp, ett vidgat stortyskt livsrum och att den germanska rasen skulle ha en ledande ställning.

Arkitektur och formgivning tog nya vägar. Efter ett halvt sekel av tyngd och överdåd gällde nu stram enkelhet i en stil som internationellt kom att kallas "Swedish grace". Gunnar Asplunds stadsbibliotek i Stockholm är sedan dess en vallfartsplats för världens arkitektstudenter.

Elsa Andersson från Ängelholm blev Sveriges första kvinnliga flygare när hon fick sitt aviatördiplom den 30 juni. Året därpå genomförde hon två uppvisningssjövandringar med fallskärm. Vid det tredje, i januari 1922, utlöstes inte skärmen och hon förolyckades.

Nationernas Förbund (föregångaren till FN) bildades i den stämning av "aldrig mer" som präglade världen efter krigsåren. Att det inte räckte blev snart uppenbart.

Ännu en förhoppning om en bättre värld tändes när de sjunde olympiska spelen kunde genomföras i Antwerpen trots att staden fortfarande låg i ruiner. Ölänningen William Petersson knep en guldmedalj i längdhopp med 7,15 meter.

Konjunkturerna vände uppåt efter de mörka krigsåren. Nöjeslivet tog fart och begreppet "det glada 20-talet" föddes.

Spanska sjukan som under tre år tagit livet av bortåt sex procent av världens befolkning, kunde vid slutet av året äntligen förklaras besegrad.

